

DUURZAAM GROEN

De volkstuin als *bubbelbreker*

28

VNG
MAGAZINE
2024

DOOR DE WONINGNOOD NEEMT DE DRUK OP DE VOLKSTUINEN MERKBAAR TOE. BELANGENBEHARTIGER AVVN PLEIT VOOR LANDELIJKE REGELGEVING OM DE **GROENE STADSLONGEN** TE BESCHERMEN. DIVERSE GEMEENTEN, WAARONDER DELFT, ERKENNEN EN BENUTTEN DE POTENTIE VAN DE DUURZAME TUINEN.

Voldoende groen in de stad is van groot belang is voor het welbevinden van stadsbewoners. Een volkstuinen-complex, mits om-

gevormd tot een toegankelijk tuinpark voor iedereen, biedt een breed maatschappelijk kapitaal op zowel sociaal, cultureel als ecologisch vlak. Dat zegt AVVN, de organisatie die zich inzet voor samen en natuurlijk tuinieren.

‘Volkstuinen worden aan de rand van de stad ontwikkeld,’ constateert AVVN-voorzitter Ruud Grondel. ‘Vervolgens rolt de stad eroverheen. Als het meezit wordt de tuin verplaatst, als het tegenzit niet.’ Grondel ziet ‘een duidelijke zware druk op volkstuinen door het woningtekort’, zegt hij. ‘Het helpt dan in het politieke

debat om te roepen dat mensen toch ergens moeten wonen. Nieuw is dat zelfs sportcomplexen onder druk staan. Hier en daar worden volkstuinen al bedreigd door sportcomplexen die verplaatst moeten worden.’

EYEOPENER

Uit onderzoek van de Amsterdamse Bond van Volkstuinders blijkt dat in de afgelopen honderd jaar de helft van alle Amsterdamse volkstuinen minstens één keer is verplaatst. Voor Grondel was dat een ‘buitengewoon interessante eyeopener’. Als voormalig wethouder in diverse gemeenten, waaronder Amsterdam, ziet hij de dilemma’s waar lokaal bestuurders mee te maken krijgen. In de hoofdstad werkte Grondel aan de hoofdstructuur groen. ‘Niet zozeer om groen onaantastbaar te maken,

als wel om een rationele beslissing te kunnen nemen.’

Het AVVN werkt met het Keurmerk Natuurlijk Tuinieren. Dat wordt gebruikt om de samenleving en overheid het belang van volkstuinen aan te tonen. In Groningen bijvoorbeeld zijn alle volkstuinen vanwege het keurmerk opgenomen in de hoofdgroenstructuur, legt Grondel uit. ‘Natuurlijk moet een bestuurder de afweging maken. Als zo’n waardevolle plek uiteindelijk toch moet wijken, compenseer dan op een nieuwe locatie. Dat gebeurt ook wel en dan wordt er behoorlijk gedokt voor het inrichten van een nieuw terrein. Dat maakt de financiële afweging bestuurlijk wat helderder. Let wel, het duurt tien jaar voor de bodem en biodiversiteit van goede kwaliteit zijn.’

Om de positie van de tuinen veilig te



De Utrechtse amateur-tuindersvereniging De Hoge Weide is sinds 2003 gevestigd op Park Groenewoud tussen de kantoorvilla's. (Beeld: Aerophoto-Schiphol Luchtfotografie)

spreekt voor zich, zegt hij, 'Niet alleen voor de tuinder zelf, ook voor de kring daaromheen. Familieleden en kennissen bezoeken de tuinen ook.' Mededoor AVVN worden steeds meer tuincomplexen openbaar. Een buurt krijgt er daardoor in een keer een groenzone bij. Biodiversiteit en natuurvriendelijk beheer zijn ook erg onder de aandacht gekomen. AVVN werkt er hard aan om die te verbeteren, onder meer via het eigen keurmerk. Grondel: 'De kennis binnen zo'n tuincomplex neemt daarmee toe en de kwaliteit van het openbaar groen verbetert. De klimaatverandering maakt het nog urgenter om te zorgen dat je die groene plekken in de stad hebt.'

BELANG

Staat het belang van de volkstuin voldoende op het netvlies van gemeenten? Volgens Grondel is het beeld heel divers. Het gebeurt dat ambtenaren of bestuurders niet weten wat er speelt op het complex. 'Als ze dan komen kijken, zijn ze verbluft.'

Wat meespeelt is dat verschillende aspecten van volkstuinen – groen, recreatie, gezondheid en welzijn – zijn belegd bij verschillende diensten. 'Ze zijn een beetje verweesd in de gemeentelijke organisatie en dat maakt ze kwetsbaar. Tegelijkertijd vormt die kwetsbaarheid ook hun kracht. Alle functies die een volkstuin vervult, zijn van waarde voor de samenleving. Bestuurders moeten zich realiseren dat ze met volkstuinen over buitengewoon goed onderhouden groengebieden beschikken.' De Delftse wethouder Frank van Vliet (GroenLinks) realiseert zich dat terdege. Delft is tot aan de grenzen volledig volgebouwd en voegt daar nog eens

stellen pleit AVVN, lid van de Europese federatie van volkstuinen, voor landelijke wetgeving, zoals andere Europese landen al wel kennen. Stappen in Engeland tien inwoners met een aanvraag voor een volkstuin naar hun gemeente, dan is die verplicht grond beschikbaar te stellen. Daar staat tegenover dat gemeenten dan ook eisen mogen stellen. In Duitsland en Oostenrijk is vakkennis verplicht bij een van de bestuursleden van de volkstuinen.

PLANOLOGISCH BEGRIIP

'De volkstuin is in die landen een planologisch begrip', zegt Grondel. 'In het Nederlandse bestemmingsplan staat hooguit de omschrijving recreatief gebruik of groen. Dat concept, vastgelegd binnen het ruimtelijk kader, zou gemeenten helpen om duidelijkheid te

scheppen, inclusief regulering. Denk aan een lage huur, een maximale doorverkoopprijs van tuinhuisjes, het onderhoud, openbaarheid en goed bestuur.' De volkstuin moet gekoesterd worden als instrument om de samenleving te verbeteren, zegt Grondel. Hij adviseert daarom volkstuinen altijd mee te nemen in het ontwerp van nieuwbouwwijken. Het belang van groen en groene recreatie

Hier en daar worden volkstuinen al bedreigd door sportcomplexen'



‘Alle functies die een volkstuin vervult, zijn *van waarde* voor de samenleving’

15.000 woningen aan toe. ‘De ruimte is hartstikke schaars en de druk daarop gigantisch. Voor ons betekent dit dat verdichting altijd samen moet gaan met vergroening. Het is heel spannend hoe dat te doen. Mensen die ergens komen te wonen hebben ook behoefte aan groen. Eigenaren van volkstuinen besteden veel aandacht en zorg aan hun stukje grond. Dat is supermooi want het levert een hoge kwaliteit aan groen en aan biodiversiteit op.’

SOCIALE ASPECT

Het redelijk stoffige imago van volkstuinen verandert razendsnel door verjonging van de tuinders. In alle steden staan mensen op wachtlijsten. Grondel: ‘Tuinders zijn gemengd in samenstelling, zowel in opleidingsniveau als in afkomst. Die beslissen samen of ze natuurlijk gaan tuinieren. Dat sociale aspect is prachtig en een onderschat element van volkstuinen. Ik noem dat een bubbelbreker.’ AVVN wil het keurmerk verder ontwikkelen. Er worden onder meer gesprekken met het Leidse Naturalis gevoerd over het versterken van de biodiversiteit. Onderzoek op een tuincomplex in Leiden leerde dat daar sprake is van een grote mate aan biodiversiteit. Uit onderzoeken in Engeland, Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland blijkt iedere keer weer dat de volkstuin de meest biodiverse plek binnen de gemeentegrens is. Grondel: ‘Een wethouder zei me ooit: ik kan mijn stadspark niet op dat niveau onderhouden. Dat kan de gemeente niet betalen.’

Steeds meer verenigingen gooien de poorten open en vormen hun besloten tuinen om tot openbare tuinparken

voor de buurt. Het is een ontwikkeling die AVVN aanmoedigt, zegt Groendel. ‘We zien initiatieven als bijvoorbeeld de aanleg van een wandelroute, dierenweide of speeltuintje. In Utrecht moest een volkstuincomplex wijken voor een bedrijventerrein. Die tuin is opnieuw ingepland, en tegenwoordige lunchen de kantoor mensen daar in het groen. In ons modelhuurcontract staat het advies om volkstuinen actief openbaar te maken, want dan zijn ze van de hele buurt. Lever die bijdrage aan de stad. Tuinders hebben een mooi plekje, daar mag je wel wat voor terugdoen.’

BIODIVERSITEIT

Het belang van groen en van biodiversiteit staat volgens wethouder Van Vliet in Delft hoog op de gemeentelijke agenda. ‘Wij zien dat volkstuinen daar op hun manier invulling aan geven. In het licht van de schaarse ruimte moeten meer inwoners daarvan kunnen genieten dan alleen de tuinders. Dat is altijd het punt waar het schuurt, want dat is voor de tuinders een beetje eng en spannend. Lukt dat niet, dan wordt het wel lastig. Als gemeente vinden wij het belangrijk dat het bestuur van de tuin-

vereniging met die openbaarheid aan de slag gaat.’

BUURTTUIN

Van Vliet wijst op een ander fenomeen dat tegenwoordig in zwang is: de buurttuin. Delft telt er daar verschillende van. De gemeente maakt in de openbare ruimte een stuk grond vrij waarop buurtbewoners samen een mooie tuin inrichten met bijvoorbeeld een gedeelte waar geplukt kan worden. ‘Supermooi om te zien hoeveel zorg en aandacht daaraan wordt besteed en het leidt ook tot sociale cohesie.’

Een derde vorm van duurzaam groen tuinieren is het beheer van de openbare ruimte door omwonenden, zegt de Delftse wethouder. Hij wijst op de Bagijnhof in zijn stad, die vanwege rioolwerkzaamheden opnieuw moest worden ingericht. ‘De gemeente doet dat in de regel met groen dat weinig onderhoud vraagt. De bewoners vroegen echter om mooie planten. Delft ging daar in mee op voorwaarde dat de bewoners zelf de perken onderhouden. De openbare ruimte ziet er nu fantastisch uit. Dus ook hier zien we groene kwaliteit en sociale cohesie.’

‘Volkstuinen zijn een beetje *verweerd* in de gemeentelijke organisatie’